

הרה"ק מוה"ר ברוך ממעזיבוו זצ"ל

א

הבעש"ט ז"ל לא זכה שיהי' בנו יחידו הרה"ק מוה"ר צבי ז"ל רעה אבן ישראל, ואולם בני בתו הצדיקת מרת אדל' (שעלי' אמר הבעש"ט ז"ל שלקח נשמתה מן הפסוק אש' דת' למו ר"ת אר"ל), הרה"ק הרבי ר' ברוך ז"ל ממעזיבוו ז"ל, ואחיו הרה"ק ר' משה חיים אפרים ז"ל מסדילקוב בע"ס דגל מחנה אפרים, המה היו רועי צאן קדשים בשיטת זקנם הבעש"ט זללה"ה.

אביהם הרה"צ ר' יחיאל ז"ל חתן הבעש"ט ז"ל, הי' הצנע לכת ולא הי' לו דבר עם מעריצי הבעש"ט והחסידים, והי' מופרש ומובדל מהכל, וגם חינוכו של הרה"ק הרבי ר' ברוך, הי' אצל הרבי ר' בער ז"ל ואצל הרה"ק הר' פנחס מקאריץ ז"ל ואצל הרה"ק בעל ס' תולדות יעקב יוסף ז"ל, וכל זמן שהמה היו בחיים לא רצה הרר"ב ז"ל להתנהג ברבנות, כי אם אחרי אשר הלכו לעולמם בגן עדן, קבע ישיבתו בעיר סולטשין במקום שהי' ישיבתו מקודם מעת שנשא שם אשה בת נדיב משם, ונהרו אליו רבים וכן שלימים.

הוא פלס נתיב חדש ברכי החסידות לאמור, כי למען אשר יוכל הצדיק להתקשר עם הצבור העברי, ולהעלות את חפלותיהם ומבוקשיהם למעלה לפני השמים, צריכים להרבות מוהר ומתן לצדיק, והתחילו לחיות חיים בכבוד וגדולה שלא כדרך הצדיקים נ"ע שמלפניו, והתחילו בני קהלתו לבקרו קשה בגלל הדבר הזה ורבו מתנגדיו, עד שהי' נאלץ לעקור דירתו משם ולקבוע ישיבתו בעיר מעזיבוו, וכבואו שמה אמר בדרך הלצה: מה אשב כי אויתיה, צדה, אם תשאל מאין יהי' לי צדה? ברוך אברך, את ישראל ויבואו אלי הנה מכל הגלילות ויבואו שפע להקהלה הזו. - אביוני' אשביע לחם, שיוכלו להתפרנס בכבוד מהאנשים אשר יבואו אלי להתברך.

ולמרות שלפי שיטתו הי' צריך לקבל מעות מכל איש, ובפרט ממי שמרבה לשלוח במדה מרובה, בכל זאת יסופר עליו, כי פ"א שלח לו עשיר משלוח מנות סכום רב ולא רצה לקבל, ואמר להשליח שבשביל זה לא יקח יען שבעת קריאת המגלה עלה ברעיונו לפרש מה דונגן, הקורא את המגילה למפרע לא יצא, היינו שקורא את המגילה למפרע בשביל פרעון שישלחו לו משלוח מנות לא יצא, ש"מ שאין לו לקבל משלוח מנות כיו"ב שלא יהי' בכלל קורא למפרע. וסיפר לי הרה"ג החסיד מוה"ר אברהם יעקב יוסף ז"ל, בהרב הצדיק בעה"מ רביד הזהב ז"ל אבד"ק יאשניצא ומנ"כ באה"ק ת"ו, שבעת אשר נתפרסם הרבי ר' ברוך ז"ל שלח הרה"ק בע"ס קדושת לוי ז"ל מבארדיטשוב אליו שני אנשים בעלי צורה לנסותו בשלשה דברים. (א) אם לומד הלכה ותוס'. (ב) אם שונא בצע הנהו. (ג) אם הוא יודע מחשבות, האנשים שבתו שם בשי"ק והתבוננו על כל דרכיו ומעשיו ולא ראו מאומה משלשה דברים הנ"ל. ביום

הראשון בבוקר באו לקבל ברכת פרידה אמר להם הר"ב, שימתינו עד לאחר התפלה ויסעדו עמו סעודה קודם שיצאו מכאן. אחר התפלה נכנסו אצלו אמר להם שיחכו עוד מעט, כי מנהגו ללמוד דף גמרא ותוס' טרם שילך לסעוד. אחר שלמד שיעורו, אמר להם שעתה ילך לייטול ידיו לסעודה וגם הם יטלו ידיהם, כאשר נטל ידיו ובקש ליקח המטפחת לנגב ידיו והושיטו לו המטפחת השליך את המטפחת ואמר כי ריח רע של כסף מריח בו ולא נגב ידיו בו, (כי באמת כן הי' צרור בו כסף). בשעת סעודה עלתה מחשבה זרה במוחו של אחר מהשליחים הנ"ל, והי' מתמרמר במחשבתו היתכן שעל שלחנו של הרבי ר' ברוך יהרהר בדברים כאלה, ובתוך כדי מחשבה זו עלתה לפניו מחשבה של התנצלות, הלא גם בשעת תפלת שמונה עשרה תעבור לפעמים איזו מחשבה זרה... בחשבו התנצלות זו פתח הר"ב ואמר לא כן הוא הרבר, לפני השי"ת אם תעבור מחשבה זרה הלא הבוית"ש אין לו מרה הוא מוחל וסולח מיד, אבל „ברוך" יש לו מרה ולא יסלח על קלות ראש כל דהו... המה ראו כן תמהו כי בסעודה זו נוכחו כל השלשה דברים, וקבלו ברכת פרידה ונסעו להרה"ק מברדיטשוב בתשובה שלימה.

ב.

הרה"ק מוהר"ב ז"ל ראה, כי בימיו כבר סרו מרצון זקנו הבעש"ט ז"ל וממגמת חפצו ביסוד שיטת החסידות החדשה. שיטת הבעש"ט ומטרת חפצו כבר נתברר ב"ה בארוכה בחלק הראשון במערכת הבעש"ט ובמבוא, כי תקופתו היתה הרת הנסיונות והמעשים בכל חכמה ומדע, בכך השתמש גם הוא בנסיון ומעשה להוציא מכל אל הפועל את כח התורה הקדושה ע"י האמצעים שהורו חז"ל, ונסיוגו עליה יפה, שאמנם כן היו תלמידיו הקדושים מחוללי נפלאות לקדש ש"ש ברבים, ולהראות כח התוה"ק גם בזמן הזה.

אמנם בזמנו של הר"ב ז"ל ראה הוא, כי האותות והמוכות הנעשים ע"י הצדיקים, לא ישיגו מטרת חפץ הבעש"ט ז"ל, ואמר על אלי' הנביא נאמר: איש סחו אחריו ה' הוא האלקים! כי בעת אשר הראה אלי' את המופתים שירד אש מן השמים, וכי, לא ספרו העם את הנפלאות אשר ראו ואת המופת כי אם סחו אחריו, ה' הוא האלקים! אז השיג אלי' הנביא ע"י המופתים אשר עשה, את אשר רצה להשיג והוא כי יענו אחריו, ה' הוא האלקים! אבל כעת מספרים בקרב העם את האותות והמופתים אשר יעשו הצדיקים, אבל שוכחים לסיים ולענות בקול, ה' הוא האלקים!

וע"כ לא מצא קורת רוח בהחסידות, וגם אצל הצדיקים בעלי מופת כהרבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ל, שאחו בשיטת הבעש"ט בדייקנות ולא שינה בה דבר, לא מצא קורת רוח מטעם הנ"ל, מפני שהעם מספרים המופתים, למופת על גדולת הצדיק, ולא למופת על כח התורה הקדושה, וכי ה' הוא האלקים. ע"כ התנגד גם על הרבי ר' אלימלך זצ"ל.

ויסופר, כי הרבי ר' אלימלך בשומעו כי יתנגד עליו, השיב עליו במ"ש בהורה: ונשיא בעמך לא תאור (שמות כ"ב, כ"ז) וחז"ל אמרו בעמך בעושה מעשה עמך. הכוונה בזה עפ"מ"ש (הושע ד' ד') ועמך כמריבי כהן, שהעם היו בעלי

דיב ככהנים שהם קפדנים. ע"ז אמרו חז"ל ונשיא בעמך כשהנשיא עושה מעשה עמך וגם הוא בעל ריב ומדון, לא תאור, לא תקבל אור ממנו, לא הקפדן מלמד. ויש נוסחא אחרת שאמר: ונשיא בעמך אע"פ שאחה נשיא בעמך, בכל זאת לא חאור כי אם הי' נוח לבריות.

ועל הגה"ק מוהרש"ו מלאדי ז"ל התנגד, יען אשר הנהיג שיטה חדשה לפרסם תורת ח"ן ברבים, שהחסידים ישגנו אח הדברים בע"פ וימסרו הדברים מאחד לחברו ומחברו לחברו, ואמר כי כאשר תתפשט תורת ח"ן בקרב העם, יש לחוש שברבות הימים יהי' לימוד זה כעין הפלפול בהלכה, ענין מוכני בלי שום רגש וחום-לב ובלי שום התפעלות דקדושה (החסידות להר"א מיקוס ז"ל ע' רפ"ג).

פעם אחת נזדמנו הרר"ב ממעזיבון והרב"ב מלאדי ז"ל אל פונדק אחד, והתחיל הרר"ב ממעזיבון לקנטרו בדברים על דבר שיטתו החדשה בתורת חב"ד ברבים, והרב מלאדי השיב על כל דבריו ולא נכנע מפניו, או התחיל הרר"ב לדבר בכעס הלא אנכי נכד הבעש"ט... ענה לו הרב מלאדי, הלא כבודו הוא נכדו בגשמיות ואני נכדו ברוחניות תלמיד הרבי ר' בער זצ"ל. ענה הרר"ב בכעס, עליו לירוא מפני כי הנני נושא עלי תפילין של הבעש"ט... הרב מלאדי בניחותא, התפילין פסולים הם, הרר"ב חלק אותם מיד ופתח אותם, וכן נמצא בהם פסול, הרר"ב הוריד דמעות על כי הרב פסל את תפיליו, ועוד הי' ביניהם דין ודברים, ראה בס' „בית רבי“ באריכות.

גם על הרה"ק מברדיטשוב ז"ל הי' חולק, ועל רכני עבודתו בתנועות משונות ובבריעות, דרך עבודתו של הרר"ב היתה באופן אחר, כאשר אמר פ"א לנכדו שהי' דרכו לצעוק בתפלתו אמר לו, ראה כי פתילה גרועה צועקת וקופצת אבל פתילה טובה דולקת בחשאי ובנחת, האמין לי שתנועה אחת של אמת אפי' באצבע קטנה של רגל די'.

פ"א ביקש הה"צ מ"ה צבי הירש לייב מאליק . וצ"ל ליכנס אצלו לכבודו ולא לקבל מרות, והודיע זאת להרר"ב ממעזיבון כי כן חפצו ויבקש שיקבע לו זמן מתי יבא, הרר"ב הגביל לו זמן, ולאשר כי הרר"ב לא מצא נחת רוח מביקור כזה, שהוא שלא לקבל מרות דק בתור חברותא. ע"כ צוה למשמשו לפנות מחדרו כל הספסלין כדי שלא יהי' ספסל בחדר להושיב עליו את הדה"ק מ"ה הירש לייב מאליק, הרה"ק מאליק הי' חכם הרואה את הנולד ואמר למשמשו כי יביא עמו ספסל ואחרי אשר יכנס לחדר הרר"ב ויקבל שלום, יכניס הוא את הספסל לחדר הרר"ב...

כשישב הרר"ב על כסא כבודו והרה"ק מאליק עמד, פתאום נפתח הדלת והמשמש מאליק הכניס הספסל והרה"ק מאליק ישב על כסא כבודו, הרר"ב בכעס מי ירהיב עוז בנפשו לשבת בחדרי בלי רשות, האם לא ידע כי הנני חד בדרא! השיב הרה"ק מאליק גם אני הנני חד בדרא. הרר"ב, איך אפשר להיות תרי חד בדרא? הרה"ק מאליק, הלא נמצא בהגדה של פסח תדי חד גדיא.

הרר"ב הניח ראשו על שלחנו, וחשב מעט ואח"כ הגביה ראשו ואמר: לא כן, אבל יש ארבעה חד בדרא, אני חד בדרא בתורה, כבודו חד בדרא בחכמה, ר' מרדכי חד בדרא ביראת חטא, רבי שלום פראבישטער (אבי הה"ק מרז'ין וללה"ה) חד בדרא באצילות (החסידות) ע' קפ"ח מעיר על זה שכן מצינו בקמאי

ג"כ שהיו מקפידין על כבודם ודברו ז"ל בביטויים קשים. (ראה במגילת ספר להריעביץ ז"ל שכ"ו"ב הי' גם בפנישת החכ"צ עם הגאון ר' אברהם ברוידא ז"ל).

ג.

הרה"ק ר' הירש לייב זצ"ל מאל"ק, הי' אומר לפרש מאמרם ז"ל (בי"ב י"ב), מיום שחרב בהמ"ק נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לשוטים, וצ"ב היתכן כזאת הלא אמרו חז"ל, אין הקב"ה משרה שכנתו אלא על חכם, גבור וצפיר, ואיך יתן נבואה לשוטים, אלא הכוונה שמיום שחרב בהמ"ק ידעו כל בעלי דעה שנטלה נבואה מן הנביאים, ואין להם לבקש מהאדומורים נביאות ועתידה אבל נתנה לשוטים, חסידים שוטים הם יחשבו שגם היום יש נבואה בישראל ורוצים שהאדומורים יהיו נביאים ומגידי עתידות. גם הרב מלאדי ז"ל הי' אומר, כי חכם עדיף מנביא כמסקנת הגמ' שם. וכאשר ספרו לפניו מנפלאות אשר עשה הרה"ק מלעכיוויטץ ז"ל אמר, כי אינו גבוה משאר בני אדם אלא טפה, (החסידות ע' רע"ט). וע"כ בנה הרב שיטת החסידות על יסוד חכמה, בינה, דעת, שלא כשיטת הבעש"ט ז"ל כנ"ל.

כה נראה בהמשך זמן קצר, רק כחמשים שנה מפטירתו של הבעש"ט ז"ל, התפלגות בשיטת החסידות בהשקפות שונות. גם הרה"ק מו"ה משה חיים אפרים ז"ל בע"ס דגל מחנה אפרים כמו אחיו הרר"ב ממעזיבוז, ביקר קשה להרבה מצדיקי דורו ואמר עליהם דברים, אשר גם הגאונים מתנגדי החסידים לא בטאו ביטויים קשים כאלה עליהם, כאשר כה יאמר בספרו דגל מחנה אפרים ס"פ נח: ויהי בנסעם מקדם, הנה התורה מרמזת כאן על כת שקרנים ומתדמים לשלומי אמוני ישראל ולבסוף אין להם קיום והם כלים כי שקרא לא קאי והוא מרומז בפסוק כי נחללה, ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחרים, היינו מחמת שהיו רבוקים בה' הי' ביניהם אחדות גדול ולא היו מדברים אחד בפה ואחד בלב, אבל, ויהי בנסעם מקדם" מקדמונו של עולם כמאמרם ז"ל, וימצאו בקעה... היינו שנפלו בבור עמוק וחושך ועוד להם שמראים עצמם כצדיקים, והוא שאמרו, ונלכנה לבנים" היינו שנלכש בגדים לבנים כדמיון הצדיקים הטהורים, ונשרפה לשריפה, להכות כף אל כף בהתלהבות והכל כדי, לעשות לנו שם" כפשוטו, ונבנה לנו עיר" לכבוש עיריות תחת ידם, ותהי להם הלבנה לאבן" היינו הבגדים הלבנים שהיו לובשים נעשה להם לאבן נגף, כי שם בל"ל, היינו בעוה"ר נתעורר על ידם קטטה ומריבה ושנאת חנם ונבלל שפתם שאין אחד יודע מה שהשני כדבר...

גם הוא כאחיו הרה"ק מוהר"ב ז"ל, התנהג ברחבה ועשירות ולא הי' דעתו נוחה ממי שבא לצל קורתו רק כדי לכבדו ולא לקבל מרותו, ויסופר, כי כאשר בא אליו הרה"ק הרבי ר' מענדלי ז"ל כפריסטיק אחר פטירת רבו בע"ס נועם אלימלך, אמר למשמשו שלא להניחו ליכנס אולם המשמש בראותו כי הרר"מ הוא איש קדוש נתן לו דשות ליכנס, וכשנכנס נתן לו שלום ושאלו מאין, ולאן, לפני מי עמד עד היום וסיפר לו מהרה"ק בע"ס נועם אלימלך שהוא הי' רבו המובהק, ושאל אותו על איזה, סופת" כדי למצוא מקום להתנגד כאמור למעלה,

אבל הרה"ק מוהר"מ השיב לו כי אינו יודע, ממופת" רק מיראת שמים של רבו...
האחים הקדושים נכדי הבעש"ט ז"ל אלה, ראו איך, "החסידות" של זקנים
פושטת צורה ולובשת צורה, ואצל כל צדיק מצדיקי הדור לובשת צורה חדשה,
כאשר באמת כן ניבא הבעש"ט ז"ל קודם פטירתו על זה (ראה בח"א במערכת
הבעש"ט ז"ל), ע"כ היו נרננים פן ישתכח שם הבעש"ט זקנים ולא ידעו דורות
הבאים מי הי' מחולל החסידות, או הי' להם ענין אחד בזה ובודאי הייתה כוונתם
לשם שמים.

ויסופר, כי לאהר פטירתו של הרבי ר' ברוך ממעזיביו זצ"ל ביום י"ח
לחודש כסלו שנת תקע"ב, מצאו בחדרו זוה"ק פתוח (בפ' וישב קפ"ד), תא חזי
דזא דמ"ה אית רוגזא, ואית רוגזא, אית רוגזא דאיהו מברכא מעילא ותתא
יאקרי ברוד כמה דאתמר דכתיב ברוך אברם... זי"ע י"על כל ישראל אמן.

